

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.99](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.99)

УДК 658.153

*Н. В.Ізмайлова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Державний університет економіки і технологій
ORCID ID: 0000-0002-9684-0279*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРШІ НАСЛІДКИ ВПЛИВУ КОРОНОКРИЗИ НА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ГІРНИЧО- ВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*N. Izmaylova
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, State University of Economics and Technology*

PREREQUISITES AND FIRST CONSEQUENCES OF THE IMPACT OF THE CORONA CRISIS ON THE PROFITABILITY OF MINING ENTERPRISES

В роботі доведено, що гірничо-металургійний комплекс (ГМК) є стратегічно важливим для розвитку економіки, соціальної сфери та національної безпеки України. Стан гірничо-металургійного комплексу багато в чому визначає результати роботи всієї вітчизняної економіки. В попередні роки 85% продукції підприємств комплексу було відправлено на зовнішній ринок, підприємства забезпечували роботою суміжні галузі (постачальників сировини та різних видів енергії, машинобудівні, транспортні, логістичні, сервісні, будівельні компанії та ін.),

Більшу частину минулого десятиліття гірничодобувний сектор орієнтувався на збільшення обсягів виробництва. Однак, негативні тенденції на світовому ринку залізорудної сировини та в металургії протягом останніх років, позначилися на українських підприємствах гірничо-металургійного комплексу. Економічна невизначеність часів коронакризи в усьому світі змінила умови роботи для всіх підприємств галузі. В результаті, на першому місці за важливістю для гірничодобувних підприємств країни є питання підвищення конкурентоспроможності за рахунок зниження витрат, поліпшення якісних показників продукції, а також жорстка дисципліна в рамках реалізації збутової політики.

*It is proved in the article that the mining and metallurgical complex is strategically important for the development of the economy, social sphere and national security of Ukraine. The state of the mining and metallurgical complex largely determines the results of the entire domestic economy. In previous years, 85% of the products of the enterprises of the complex were sent to foreign markets, enterprises provided work to related industries (suppliers of raw materials and various types of energy, engineering, transport, logistics, service, construction companies, etc.),
For most of the past decade, the mining sector has focused on increasing production. However, negative trends in the world market of iron ore and metallurgy in recent years have affected Ukrainian enterprises of the mining and metallurgical complex. Economic uncertainty of the times of the corona crisis around the world has changed the working conditions for all enterprises in the*

industry. As a result, the issue of increasing competitiveness by reducing costs, improving the quality of products, as well as strict discipline in the implementation of sales policy is in the first place in terms of importance for the country's mining enterprises.

The mining and metallurgical complex of Ukraine ended 2019 with the worst annual indicators for the entire period of independent Ukraine. The events of 2020 also show that the negative trends in global and domestic markets persist and intensify. In Ukraine, the risks of the industry are increased by political instability, lack of formalized, transparent, unambiguous and clear state course of development of the mining and metallurgical complex and related industries.

According to the results of the mining and metallurgical complex in 2019 - the first half of 2020, it can be argued that the protracted economic crisis in the industry continues. It began with the fall of world markets for metal products in 2008, especially accelerated in the third quarter of 2019, and in 2020 intensified by the pandemic of coronavirus COVID-19.

The crisis is manifested in a reduction in demand for metal products, lower world prices for them, increasing state protectionism in exporting countries, which, in turn, leads to a decrease in shipments of domestic products and iron ore. Accordingly, the efficiency of mining and metallurgical enterprises is significantly reduced.

Ключові слова: *прибутковість; фінансові результати; витрати; гірничо-видобувні підприємства; прибуток; рентабельність.*

Keywords: *profitability; financial results; costs; mining enterprises; profit; profitability.*

Постановка проблеми. Передумови входження підприємств в кризу, викликану світовою пандемією характеризують наступні цифри. За результатами 2019 р. ГМК України забезпечив близько 12% ВВП, 26% валютних надходжень, більше 29 млрд. грн. відрахувань до бюджетів усіх рівнів. За рахунок ГМК виконано 35% усіх вантажних перевезень залізницею, 37% загального обсягу вантажів в морських портах, спожито 10,4% електроенергії, 13 % від загальної суми інвестицій у промисловості було зроблено в активи металургійних компаній [1].

Враховуючи, що в Україні кожен працівник в металургії створює 2,2 робочих місця в суміжних галузях, чисельність працівників ГМК з урахуванням комплексного вкладу суміжних галузей становить близько 600 тис. робітників, а це кожен 13-й працівник у країні.

Металургія та суміжні галузі забезпечують зайнятість 9,2% найманих працівників у країні і забезпечує роботою міста і регіони.

Обсяги виробництва основних видів продукції ГМК у 2019 р. в порівнянні з 2018 р. склали: залізородного концентрату – 63,08 млн. т (104,6% відносно 2018 р.); агломерату – 30,91 млн. т (97,6%); обкотишів – 20,76 млн. т (97,2%); коксу валового (6% вологості) – 10,06 млн. т (92,9%); чавуну – 20,06 млн. т (97,6%); сталі – 20,85 млн. т (98,8%); прокату – 18,20 млн. т (99,1%); трубної продукції – 1,005 млн. т (91,2%).

За даними державної митної служби [2] в 2019 р. вітчизняні експортери чорних металів та виробів з них скоротили експортну виручку в порівнянні з 2018 р. на 11,33%, тобто до 9 789,54 млн. USD. При цьому, у натуральному вимірі експорт знизився не так суттєво – лише на 1,42%. Це свідчить про значне падіння цін на продукцію з чорних металів в 2019 р. у порівнянні з 2018 р. (середній індекс цін в цьому випадку складає 89,95%).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема не є новою в роботах вітчизняних науковців та фахівців. Зокрема проблеми функціонування гірничо-металургійного комплексу розглянуті у працях О. В. Гончарук, Т. Б. Ігнашкіної та В. Ю. Броннікової, С.Кулицького, С.В.Капітула С.В. та Т.С.Капітула, Ю.Григоренко, Л.С.Фурдичко Л. С. та Ю.В. Скварко. Враховуючи результати роботи важливого для економіки України гірничо-металургійного комплексу, складність та багатоаспектність його проблем на рівні країни та світовому рівні, питання дослідження, виявлення та узагальнення тенденцій розвитку ГМК України в сучасних умовах є актуальним.

Мета роботи – оцінити результати діяльності в передкризовий 2019 рік та перші наслідки впливу економічної кризи, спричиненої світовою пандемією на фінансові результати гірничо-видобувних підприємств, що входять до холдингу «Метінвест».

Для досягнення цієї мети в роботі вирішуються наступні задачі: розглянути економічний стан галузі; проаналізувати ефективність діяльності на основі показників рентабельності продукції і ресурсів підприємств, оцінити витрати; визначити головні чинники подолання наслідків коронакризи.

Виклад основного матеріалу. Більшу частину минулого десятиліття гірничодобувний сектор орієнтувався, головним чином, на збільшення обсягів виробництва. Однак, негативні тенденції на світовому ринку залізородної сировини та в металургії протягом останніх років, безумовно, позначилися на українських

підприємствах гірничо-металургійного комплексу. Стрімке падіння цін, викликане уповільненим ростом і зменшенням попиту в Китаї, а також економічною невизначеністю в єврозоні, змінило умови роботи для всіх підприємств галузі. В результаті, на першому місці за важливістю для гірничодобувних підприємств країни є питання підвищення конкурентоспроможності за рахунок зниження витрат, поліпшення якісних показників продукції, а також жорстка дисципліна в рамках реалізації збутової політики.

Як зазначено у роботі О. В. Гончарук, Т. Б. Ігнашкіної та В. Ю. Броннікової, зниження обсягів виробництва і реалізації продукції, у тому числі на експорт, у 2019 році відбулось не з власного бажання металургійних компаній, а з низки причин. Перш за все, на зниження виробництва вплинуло суттєве скорочення попиту на світовому ринку металопродукції, відповідно, ціни стали знижуватись. Сподіваючись зберегти ціни від суттєвого падіння, виробники намагались зменшити пропозицію продукції на світовому ринку, виводячи виробничі потужності.

Для розуміння динаміки зміни цін на металопродукцію в 2019 р. авторами запропоноване групування чинників їх формування. [3] Перша група - чинники, які обумовлюють собівартість продукції, друга група - чинники, які формують платоспроможний попит на сталь. Сукупності цих чинників призвели до поглиблення економічної кризи у вітчизняній металургії. 2020 р. До зазначених чинників долучилась пандемія коронавірусу COVID-19, для стримування якої більшість держав запровадили режим карантину. В результаті попит і ціни на сталь в світі суттєво знизилась. Європейські металургійні заводи - споживачі вітчизняної залізорудної сировини (ЗРС) на початку 2019 р. майже припинили свою роботу. Побудовані роками логістичні ланцюги в умовах тотального карантину виявились недовгими, протекціоністські заходи країн поглибились.

Відповідно, світова виплавка сталі в першому півріччі 2020 р. знизилась на 5,96% у порівнянні з показником січня-червня 2019 року (928,43 млн. т) і склала 873,13 млн. т [4]. За результатами першого півріччя 2020 р. Україна серед інших країн - виробників чавуну перемістилася на 9-у позицію (9,98 млн. т або 97,4% відносно січня-червня 2019 р), випередивши США. Позиція в рейтингу країн-виробників сталі не змінилась (10,10 млн. т або 92,4% відносно січня-червня 2019 р). За попередніми даними ОП «Укрметалургпром», за 11 місяців 2020 року вироблено: чавуну 18,50 млн. т (100,2% відносно аналогічного періоду 2019 р.), сталі 18,62 млн. т (96,6%), прокату 16,64 млн. т (99,2%). [5]

За даними організації GMK CENTER, ціни на металопродукцію в першому кварталі 2020 року знизилась [6]. Така суттєва тенденція до зниження усереднених світових цін на металопродукцію підвищує ризики вітчизняної металургії та економіки в цілому. І, якщо згадати інформацію щодо існування надмірних виробничих потужностей у світовій металургії, можна розуміти, що навіть зростання попиту на метали не обов'язково спричинить зростання цін на них, оскільки додатковий попит буде задоволено за рахунок потужностей, які простоювали. Таким чином, світові виробники металопродукції будуть працювати з низькою маржею в умовах високої конкуренції. Відповідно, компаніям вітчизняного ГМК та державі слід враховувати ці ризики при розробці стратегічних планів розвитку.

Крім того, початок 2020 р. проявив ще один недолік глобалізації – швидке розповсюдження інфекцій в світі, в даному випадку пандемію коронавірусу COVID-19 з її негативними наслідками для людства та економік більшості країн. Відповідно, в світі розвивається думка про надмірність та необхідність гальмування темпів розвитку глобалізаційних процесів, підтримку та захист власних виробників і ринків, закриття від іноземних конкурентів.

Дніпропетровська область, займаючи трохи більше 5 відсотків усієї території України й маючи близько 7,5 відсотків усього населення, є одним з провідних регіонів нашої держави, його економічний розвиток значною мірою визначає загальну ситуацію в державі. На Дніпропетровщині виробляється близько 18% усієї промислової продукції України. Основу промисловості складає гірничо-металургійний комплекс, який в загальному обсязі промислової продукції становить 65,1%. На території Дніпропетровської області виробляється майже 34% продукції чорної металургії України. У загальному обсязі валової продукції промисловості металургії належить 49,5%.

За підсумками 2019 року за показником обсягів реалізованої промислової продукції Кривий Ріг посідає одну із лідируючих позицій серед інших міст України, його питома вага становить 7,2% від загальноукраїнського показника, поступаючись лише підприємствам Києва (9,3%). За січень-листопад 2019 року обсяг реалізованої промислової продукції склав 63,3 млрд. грн., що на 5,7% більше, ніж за відповідний період 2018 року.

За обсягами залучених прямих іноземних інвестицій місто також упевнено посідає лідируючі позиції серед інших міст Дніпропетровської області. Станом на 01.10.2019 обсяг унесених в економіку міста прямих іноземних інвестицій становив 1 512,6 млн. дол. США, що на 14,5% більше обсягів на початок року та складає 40,2% від загального обсягу по Дніпропетровській області. За структурою прямих іноземних інвестицій близько 99% акумулюється на підприємствах промисловості, а саме: в добувну промисловість та розроблення кар'єрів інвестується близько 57%, у переробну галузь – 42%.

ПрАТ «Північний ГЗК», ПрАТ «Інгулецький ГЗК» та ПрАТ «Центральний ГЗК» входять до групи «Метінвест» - міжнародної вертикально інтегрованої гірничо-металургійної групи компаній, до структури якої входять видобувні і металургійні підприємства в Україні, Європі та США, а також торговельні представництва та сервісні центри у всіх основних регіонах світу. Група контролює виробничий ланцюг – від видобутку руди та вугілля до виробництва напівфабрикатів і готової продукції.

За даними офіційного сайту холдингу «Метінвест», фінансові результати за попередні роки виглядали

наступним чином (таблиця 1). Рентабельність EBITDA за 2019 рік була найменша за останні чотири роки (2016-2019 -11%), нижче вона була тільки у кризовому 2015 році (8%).

Таблиця 1.
Звіт про прибутки та збитки «Метінвест» [7]

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Дохід, млн. дол. США	10565	6832	6223	8931	11880	10757
Скоригований показник EBITDA*	2702	525	1153	2044	2513	1213
Рентабельність EBITDA	26%	8%	19%	23%	21%	11%

* Скоригований показник EBITDA розраховується як прибуток до оподаткування, до фінансового доходу та витрат, амортизації, знецінення та переоцінки основних фондів, прибутки та збитки від курсових різниць (починаючи з 1 січня 2015 року), частки результатів асоційованих підприємств та інших витрат на діяльність, яку менеджмент вважає неосновною, плюс частка в EBITDA у спільних підприємствах.

Видобування товарної залізної руди та виробництво залізородного концентрату є процес безперервного виробництва та не має сезонних обмежень. Залізородний концентрат є основною сировиною для виробництва продукції підприємств металургійної промисловості. Розглядаючи ринок залізородної сировини необхідно брати до уваги якісні показники продукції та географічне розташування виробників. Якісні показники ЗРС усіх виробників на регіональному ринку незначно відрізняються, тобто споживачі можуть вільно перейти від споживання продукції одного постачальника на споживання продукції іншого виробника. Знаходження українських та російських виробників ЗРС в єдиному географічному регіоні обумовлює постачання на металургійні підприємства товарної продукції не тільки зокрема підприємствами країни-споживача, але й підприємствами інших країн. Відсутність транспортних та митних бар'єрів сприяють формуванню умов здорової конкуренції між виробниками.

Приватне акціонерне товариство «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» веде видобуток і збагачення залістистих кварцитів північної частини Криворізького залізородного басейну. Сировинна база Північного комбінату представлена двома кар'єрами. За 2019 рік відносно 2018 року збільшився обсяг виробництва як у натуральних, так і у вартісних показниках. У січні-жовтні 2020 року комбінат знизив виробництво товарних окатишів на 36% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року – до 4,46 млн т. Випуск концентрату за 10 місяців збільшився на 3% у порівнянні з аналогічним періодом роком раніше – до 10,5 млн т. У жовтні 2020 року підприємство виробило 430 тис. т окатишів і 1,06 млн т концентрату. [8] Країнами-споживачами продукції комбінату на зовнішньому ринку являються Сербія, Чехія, Польща, Румунія, Китай та Туреччина.

Інгулецький ГЗК спеціалізується на видобутку і переробці залістистих кварцитів Інгулецького родовища, розташованого в південній частині Криворізького залізородного басейну. Видобуток руди здійснюється відкритим способом з широкомасштабним втіленням прогресивної циклічно-поточної технології. Транспортування руди з глибоких горизонтів кар'єра здійснюється з використанням автомобільного та конвеєрного транспорту до дробарно-збагачувального комплексу. Застосування в збагаченні двох технологій (з шаровим помолом та з самоподрібненням) дає можливість маневрувати кількісними та якісними показниками концентрату, як для збільшення вмісту заліза, так і для обсягів виробництва.[9]

Щодо особливості розвитку галузі, то на теперішній час для гірничо-збагачувальних комбінатів України розроблені технології збагачення залістистих кварцитів що дозволяють збільшити вміст заліза в концентраті до 69% та знизити вміст кремнезема до 3,5-4%. Такий концентрат має високу конкурентоздатність не тільки на внутрішньому, але і на зовнішньому ринках. Для отримання залізородного концентрату с заданими параметрами в технологічну схему введена технологія флотації.

Промислове застосування технології флотації здійснено на ПрАТ "Інгулецький ГЗК" та ПАТ "Південний ГЗК". Це дозволило підвищити ефективність доменного виробництва за рахунок більш раціонального співвідношення рудних та флюсових компонентів, зниженню витрат кокса при виплавці чавуну та підвищенню продуктивності доменної печі. Крім того концентрат з високим вмістом корисного компонента дозволяє здійснити найбільш прогресивну технологію прямого відновлення заліза. Триває проведення дослідницьких та експериментальних робіт по технології прямого відновлення заліза з використанням сировини ПрАТ "Інгулецький ГЗК".

За даними офіційного сайту холдингу, основним ризиком у виробничій діяльності комбінату є поглиблення експлуатаційних горизонтів кар'єра, що значно ускладнює гірничо-геологічні роботи, знижує продуктивність транспортної системи, що як наслідок збільшує експлуатаційні витрати. [9]

Центральний гірничо-збагачувальний комбінат (м. Кривий Ріг) - складний промисловий комплекс, що спеціалізується на видобутку, переробці та випуску сировини для чорної металургійної промисловості - обкотишів та залізородного концентрату. Основною сировиною для виготовлення залізородної продукції є магнетитові кварцити (залізна руда), видобуток яких комбінат веде відкритим способом на трьох кар'єрах та підземним способом. ПрАТ "Центральний ГЗК" виробляє самий якісний залізородний концентрат і обкотиші в Україні. Комбінат має могутню сировинну базу - запаси магнетитових кварцитів в проектних контурах кар'єрів станом на 01.01.2019 року становлять 331,75 млн.т. [10]

Виробництво основних видів продукції ПрАТ "Центральний ГЗК" не залежить від сезонних змін і є

безперервним на протязі усього року. Центральний ГЗК реалізує свою продукцію як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Споживчим сегментом продукції комбінату виступає металургійний комплекс. Обкотиші та концентрат можуть перевозитись на далекі відстані, тому споживчий сегмент компанії формується на значній по величині території. У 2019 році 80,8 % виробленого товарного концентрату та обкотишів ПрАТ "Центральний ГЗК" було реалізовано українським підприємствам, з якими утворилися довгострокові відносини. Решту (19,2%) виробленого товарного концентрату та обкотишів було експортовано. Країнами-споживачами продукції комбінату на зовнішньому ринку являються Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина, Румунія та Китай.

Відвантаження продукції на експорт комбінат виконує залізничним транспортом через прикордонні переходи (Азов, Чоп, Ужгород, Мостиська, Батево, Рені) та водним транспортом через Південний морський торговельний порт. Погіршення ситуації в галузі може бути пов'язане з ризиками, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, слідством яких може бути підвищення цін на енергоносії, зростання залізничних тарифів, встановлення обмежень для металургійних підприємств по експорту продукції, коливання цін на ринку залізничної продукції. [10]

Фінансові результати підприємств представлені у таблиці 2. За 2017-2019 роки усі підприємства мали чистий прибуток, але його розмір у 2019 р. менше показника за 2018 рік.

Таблиця 2.
Фінансові показники гірничо-видобувних підприємств холдингу "Метінвест"

Фінансові показники тис. грн	2017	2018	2019	Темп росту 2018, %	Темп росту 2019, %
ПрАТ "Центральний ГЗК"					
Чиста виручка від реалізації	10727577	11338790	12083280	106	107
Чистий прибуток	2709012	2254188	1473313	83	65
Активи	14217607	15644657	17604784	110	113
Власний капітал	7121893	7977429	7242525	112	91
ПрАТ "Інгулецький ГЗК"					
Чиста виручка від реалізації	15711286	18706815	д/в	119	д/в
Чистий прибуток	5711260	5029369	д/в	88	д/в
Активи	48980192	55300555	д/в	113	д/в
Власний капітал	14367085	17110717	д/в	119	д/в
ПрАТ "Північний ГЗК"					
Чиста виручка від реалізації	23282274	26102600	28472960	112	109
Чистий прибуток	7791826	8211036	7994978	105	97
Активи	47433813	56367943	66369405	119	118
Власний капітал	23870907	30682589	40892606	129	133

Джерело: фінансова звітність підприємств

Найвищу рентабельність продукції (відношення чистого прибутку до чистої виручки від реалізації) у 2018 році мало підприємство ПрАТ «Північний ГЗК», у 2019 рентабельність діяльності знизилась, але вона була більшою, ніж на інших гірничо-видобувних підприємствах холдингу «Метінвест» (табл. 3). Друге за рейтингом по рентабельності діяльності – ПрАТ «Інгулецький ГЗК» - 27% рентабельності за 2018 рік. За 2019 рік офіційні дані по цьому підприємству відсутні. На підприємстві Центральний ГЗК рентабельність діяльності протягом 2018-2019 років зменшилась, та показники менше, ніж середні по галузі. Середня рентабельність діяльності по галузі зменшилась та складала 31,69% у 2017 році, 26% у 2018 році та 20% у 2019 році.

Таблиця 3.

Показники рентабельності діяльності гірничо-видобувних підприємств холдингу "Метінвест"

Показник, %	2017	2018	2019	Відхилення		Позиція/до середнього за 2018 рік	Позиція/до середнього за 2019 рік
ПрАТ "Центральний ГЗК"							
рентабельність діяльності	25,25	19,88	12,19	-5,37	-7,69	3/менше	2/менше
ПрАТ "Інгулецький ГЗК"							
рентабельність діяльності	36,35	26,89	0,00	-9,47	д/в	2/більше	д/в
ПрАТ "Північний ГЗК"							
рентабельність діяльності	33,47	31,46	28,08	-2,01	-3,38	1/більше	1/більше
середній показник							
рентабельність діяльності	31,69	26,07	20,14	-5,62	-5,94		

Джерело: розрахунки автора

Найнижчий показник рентабельності діяльності мало підприємство - ПрАТ «Центральний ГЗК». Причина - не високий рівень чистого прибутку. У 2019 році ситуація на підприємстві погіршилась. Виручка від реалізації продукції зростає на всіх підприємствах, що аналізуються. Найбільші темпи росту (119%) відмічено на ПрАТ «Інгулецький ГЗК» у 2018 році. Обсяг чистого прибутку всіх підприємств за результатами 2019 року зменшився.

Показники рентабельності активів показують скільки прибутку приносили кошти, вкладені в активи підприємств (табл. 4). Вартість активів зростає на всіх підприємствах, що аналізуються, а рентабельність активів у 2018-2019 роках, відносно 2017 року, в цілому зменшилась. Найвищу рентабельність активів (відношення чистого прибутку до балансової вартості активів) у 2017-2019 роках мало підприємство ПрАТ «Північний ГЗК», у 2018 році чистий прибуток збільшився, але рентабельність активів зменшилась, та значення показника все одно більше за середнє по галузі.

Таблиця 4.

Показники рентабельності активів гірничо-видобувних підприємств холдингу "Метінвест"

Показник, %	2017	2018	2019	Відхилення		Позиція/до середнього за 2018 рік	Позиція/до середнього за 2019 рік
ПрАТ "Центральний ГЗК"							
рентабельність активів	19,05	14,41	8,37	-4,65	-6,04	2/більше	2/менше
ПрАТ "Інгулецький ГЗК"							
рентабельність активів	11,66	9,09	0,00	-2,57	д/в	3/менше	д/в
ПрАТ "Північний ГЗК"							
рентабельність активів	16,43	14,57	12,05	-1,86	-2,52	1/більше	1/більше
середній показник							
рентабельність активів	15,71	12,69	10,21	-3,02	-2,48		

Джерело: розрахунки автора

Друге за рейтингом по рентабельності діяльності – ПрАТ «Центральний ГЗК» - 19, 14 та 8 відсотків рентабельності. На підприємстві Інгулецький ГЗК рентабельність активів протягом 2017-2018 років зменшилась, та показники менше, ніж середні по галузі. Середня рентабельність діяльності по галузі складала 16% у 2017 році, 13% у 2018 році та 10% у 2019 році. Найнижчий показник рентабельності активів мало підприємство - ПрАТ «Інгулецький ГЗК». Причина - не високий рівень чистого прибутку. У 2018 році ситуація на підприємстві погіршилась.

Ефективність використання власного капіталу гірничо-видобувних підприємств холдингу Метінвест демонструють показники рентабельності власного капіталу (табл. 5).

Таблиця 5.

Показники рентабельності власного капіталу гірничо-видобувних підприємств

Показник, %	2017	2018	2019	Відхилення		Позиція/до середнього за 2018 рік	Позиція/до середнього за 2019 рік
ПрАТ "Центральний ГЗК"							
рентабельність власного капіталу	38,04	28,26	20,34	-9,78	-7,91	2/більше	1/більше
ПрАТ "Інгулецький ГЗК"							
рентабельність власного капіталу	39,75	29,39	0,00	-10,36	д/в	1/більше	д/в
ПрАТ "Північний ГЗК"-							
рентабельність власного капіталу	32,64	26,76	19,55	-5,88	-7,21	3/менше	2/менше
середній показник							
рентабельність власного капіталу	36,81	28,14	19,95	+5,40	-22,26		

Джерело: розрахунки автора

Розмір власного капіталу збільшився на двох підприємствах, що аналізуються, крім Центрального ГЗК. Найбільші темпи росту (129%) відмічено на Північному ГЗК. Рентабельність власного капіталу у 2019 році, відносно 2017-2018 років, в цілому зменшилась. Найвищу рентабельність власного капіталу (відношення чистого прибутку до власного капіталу) у 2017-2018 роках мало підприємство ПрАТ «Інгулецький ГЗК», у 2018 році чистий прибуток зменшився, та рентабельність власного капіталу зменшилась, але значення показника все одно більше за середнє по галузі. Друге за рейтингом по рентабельності діяльності – ПрАТ «Центральний ГЗК» - 38, 28 та 20 відсотків рентабельності по роках. На підприємстві Північний ГЗК рентабельність власного капіталу 2018-2019 років зменшилась, та показники менше, ніж середні по галузі. Середня рентабельність діяльності по галузі складала 36,81% у 2017 році, 28,14% у 2018 році та 20 відсотків у 2019 році.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, за результатами роботи ГМК в 2019 р. - першій половині 2020 р. можна стверджувати, що затяжна економічна криза в галузі триває. Вона почалася з падіння світових ринків металопродукції ще в 2008 р, особливо прискорилося в третьому кварталі 2019 р., а в 2020 р. посилюється пандемією коронавірусу COVID-19. З'ясовано, що 2019 рік ГМК України завершив з найгіршими річними показниками за останні 4 роки. Події 2020 року також показують, що негативні тенденції на світових і вітчизняних ринках зберігаються і посилюються. В Україні ризики галузі підвищуються політичною нестабільністю, відсутністю формалізованого, прозорого, однозначного та зрозумілого державного курсу розвитку ГМК та суміжних галузей тощо. Проявляється криза в скороченні попиту на металопродукцію, зниженні світових цін на неї, посиленні державного протекціонізму в країнах експорту, що, в свою чергу, призводить до зниження відвантажень вітчизняної продукції і залізородної сировини. Відповідно, істотно знижується ефективність роботи підприємств гірничо-металургійного комплексу. Як зазначають фахівці у галузі, вітчизняні виробники металопродукції в найближчій перспективі зіткнуться з впливом низки чинників, які, з однієї сторони, приведуть до падіння світового попиту на сталь, вищою конкуренцією та нижчою прибутковістю бізнесу, а з іншої сторони, - з необхідністю значних інвестицій для забезпечення екологічних норм виробництва, автоматизації виробничих, сервісних та управлінських процесів, для впровадження інновацій. Подальші дослідження вважаємо у розробці дієвої національної політики подолання кризових нестабільностей, зокрема у гірничо-металургійному комплексі.

Список літератури.

1. Тарасенко А. Вклад металлургии в экономику Украины. URL: <https://gmk.center/posts/vklad-metallurgii-v-jekonomiku-ukrainy/> (дата звернення: 09.12.2020).
2. Показники зовнішньої торгівлі України: Нова митниця. URL: <https://bi.customs.gov.ua/trade/> (дата звернення: 09.12.2020).
3. Гончарук О. В., Ігнашкіна Т. Б., Броннікова В. Ю. Сучасний стан гірничо-металургійного комплексу України: чинники, тенденції й результати. Ефективна економіка. 2020. № 9. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8189> (дата звернення: 26.11.2020). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.9.60](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.60)
4. Підсумки роботи ГМК України у 2019 р. URL: <http://www.ukrmetprom.org/pidsumki-roboti-gmk-ukraini-u-2019-r/> (дата звернення: 01.12.2020).
5. Оперативні показники роботи ГМК України за 11 місяців 2020 р. URL: <https://www.ukrmetprom.org/operativni-pokazniki-roboti-gmk-ukra-21/> (дата звернення: 13.12.2020).
6. Україна в світовому металургійному виробництві за 6 місяців 2020 р. URL: <http://www.ukrmetprom.org/ukraina-v-svitovomu-metalurgijnomu-v-13/> (дата звернення 06.12.2020).

7. Офіційний сайт холдингу Метінвест. Звіти та результати. Метінвест за 2019 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://metinvestholding.com/ua/investor/reportresults>
8. Офіційний сайт холдингу Метінвест. Північний гірничо-збагачувальний комбінат. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://sevgok.metinvestholding.com/ua>
9. Офіційний сайт холдингу Метінвест. Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ingok.metinvestholding.com/ua>
10. Офіційний сайт холдингу Метінвест. Центральний гірничо-збагачувальний комбінат. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://cgok.metinvestholding.com/ua>

References.

1. Tarasenko, A. (2019), “Steel industry contribution to the Ukrainian economy”, available at: <https://gmk.center/en/posts/steel-industry-contribution-to-the-ukrainian-economy/> (Accessed 13 Dec 2020).
2. State Customs Service of Ukraine (2020), “Foreign Trade Indicators of Ukraine”, available at: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/> (Accessed 13 Dec 2020).
3. Honcharuk, O. Ilnashkina, T. and Bronnikova, V. (2020), “Current state of the mining and metallurgical complex of Ukraine: factors, trends and results”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8189> (Accessed 14 Dec 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.60
4. Ukrmetprom (2020), “The Results of the Mining & Metallurgical Complex of Ukraine Activity in 2019”, available at: <https://www.ukrmetprom.org/the-results-of-the-mining-metallurgical-complex-of-ukraine-activity-in-2019/> (Accessed 14 Dec 2020).
5. Ukrmetprom (2020), “The Results of the Mining & Metallurgical Complex of Ukraine Activity for 10 months 2020”Т, available at: <https://www.ukrmetprom.org/the-results-of-the-mining-metallurgical-complex-of-ukraine-activity-for-10-months-2020/> (Accessed 14 Dec 2020).
6. Ukrmetprom (2020), “Ukraine in the World Ferrous Production in Jan-June 2020”, available at: <http://www.ukrmetprom.org/ukraina-v-svitovomu-metalurgiynomu-v-13/> (дата звернення 06.12.2020).
7. Metinvest (2020), “Key indicators “Reports and results”, available at: <https://metinvestholding.com/en/investor/keydata> (Accessed 12 Dec 2020).
8. The official site of Metinvest (2019), “Ingulets GOK”, available at: <https://ingok.metinvestholding.com/ua> (Accessed 12 Dec 2020).
9. The official site of Metinvest (2019), “Northern GOK”, available at: <https://sevgok.metinvestholding.com/ua> (Accessed 12 Dec 2020).
10. The official site of Metinvest (2019), “Central GOK”, available at: <https://cgok.metinvestholding.com/ua> (Accessed 12 Dec 2020).

Стаття надійшла до редакції 14.12.2020 р.